

Guillaume Charles Brun: The Sparrow of Lesbos

EFTER LÆSNING: PERSPEKTIVERING AF CATUL 5 TIL EMIL AARESTRUPS DIGT
"ANGST"

Sammenlign Catul 5 med Emil Aarestrups digt, *Angst*. Find ligheder i synet på liv og død.

EMIL AARESTRUP: ANGST (1838)

Hold fastere omkring mig	Om lidt, saa er vi skilt ad,
Med dine runde Arme;	Som Bærrerne paa Hækken;
Hold fast, imens dit Hjerte	Om lidt, er vi forsvundne,
Endnu har Blod og Varme.	Som Boblerne i Bækken.

Emil Aarestrup: Digte. C. A. Reitzels Forlag, 1838.

EFTER LÆSNING: PERSPEKTIVERING AF CATUL 5 TIL MUSIK

1. Hvilken kærlighedssang er for tiden jeres yndlingsang? Tag en runde med dem, du sidder sammen med.
 - Sammenlign den med Catuls digt. Har de noget tilfælles? Hvorfor/hvorfor ikke?
2. I 1943 satte den tyske komponist Carl Orff nogle af Catuls digte til musik, bl.a. Catul 5. Find musikken ved at søge efter *Orff Vivamus mea Lesbia* på internettet.
 - Lyt til musikken, og overvej med en sidemakker, hvordan musikken og teksten hænger sammen.

3.1E PETRONS SATYRICON

Reklame for vin malet på en butiksfacade i Herculanum. "Ad cucinas" betyder "til drillekærgene", og nedenunder hver beholder til vin angives en pris for forskellige typer af vin (priserne varierer fra 2 til 4,50 as for en halv liter).

GAJUS PETRONIUS

Vi er ikke sikre på, hvem der har skrevet den romerske roman *Satyricon*, som du skal arbejde med et uddrag af, men man antager, at den er skrevet af Gajus Petronius, en epikureisk levemand, som var ansat i det kejserlige hof under Kejser Nero. På dansk kaldes Petronius ofte Petron.

Vi ved meget lidt om Petron. Han blev født i Massilia (i dag Marseille) i Sydfrankrig i 27 e.Kr. Han arbejdede som kejserlig smagsdommer for Kejser Nero og var dermed kejserens vejleder i alt, hvad der har med "god smag" at gøre: mode, poesi og musik, festplanlægning og den slags.

I 65 e.Kr. planlagde senatoren Gaius Calpurnius Piso (en fjernt efterkommer til Lucius fra kapitel 1) et oprør imod Kejser Nero. Planerne blev afsløret, og Piso og hans medsammenborere blev henrettet – eller tvunget til at begå selvmord under trussel om en langt værre skæbne. Året efter, at sammensværgelsen var blevet afsløret, blev Petron anlagt for at have haft en finger med i spillet og tvunget til at begå selvmord.

SATYRICON

Petrus *Satyricon* er en antik *rodd trip*-roman. Romanens fortæller, Encolpius, rejser rundt i Syditalien med sin ven og tidligere elsker Ascyltos og sin unge slavedreng Giton. På deres rejse bliver de på et tidspunkt inviteret til festmiddag hos den stinkende rige Trimalchio, en frigiven slave, som har arvet sin tidligere herres formue og nu lever et overda-digt luksusliv, som han hellere end gerne viser frem. De fleste gæster, inklusive Encolpius, synes Trimalchios praleri er pinligt og svært at holde ud. Derfor er det også en lettelse, da Trimalchio går på toilet, så selskabet kan få en pause fra ham og tale mere frit.

Satyricon er en blanding af alvor og sjov, som skal forvirre læseren – og måske få læseren til at se tingene fra nye vinkler.

FØR LÆSNING: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 1)

I tilføjes et tal fra et til otte svarende til den linje, I skal arbejde med (individuelt eller sammen med andre, som har fået tildelet samme linje).

Herefter skal du/I skrive ordene i jeres linje op under hinanden. Ud for hvert ord skal du skrive alle de oplysninger om ordet, som du kan afkode ud fra endelsen. Du skal også skrive, hvilket led ordet er i sætningen, og hvad ordet betyder ifølge glosserne.

INSTRUKTION: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 1)

Selve læsningen af teksten foregår i fællesskab på holdet. De, som har ansvaret for linje 1, præsenterer de oplysninger, de har noteret om ordene i linjen. Ved hjælp af de oplysninger oversætter holdet så linje 1 i fællesskab eller i par, inden det gentages med linje 2 osv.

INTRODUKTION TIL SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 1)

Tekstuddraget begynder umiddelbart efter at Trimalchio, den udundeligt pralende vært ved middagsselskabet, er gået på toilet. Den første i selskabet til at tage ordet er en mand ved navn Dama. Fortælleren Encolpius beretter, at Dama beder om at få de store drikke-krus sat på bordet, hvorefter han fortsætter:

PETRON: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 1)

- 1 "Dies", inquit, "nihil est. Dum versas te, nox fit.
- 2 Itaque nihil est melius quam de cubiculo recta in trichinium ire.
- 3 Et mundum frigus habuimus. Vix me balneus calfacit.
- 4 Tamen calda potio vestarius est. Staminatus duxi, et plane matus sum.
- 5 Virus mihi in cerebrum abiit."
- 6 Excepti Seleucus fabulae partem et "Ego", inquit, "non cotidie lavoro;
- 7 baliscus enim fullo est: aqua dentes habet, et cor nostrum cotidie liquescit.
- 8 Sed, cum mulsi pultrarium obdixi, frigori "laecasin" dico.

Petrus Arbiter: Petronius, Michael Heseltine. London. William Heinemann. 1913 (Persens Digital Library)

GLOSER: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 1)

ab eo abii, abire, vb. irr., gât.	dum hyp. konj., inrens	lavo vb. 1, vasker, (her i passiv i betydningen "vasker mig")	pultrarius 2m, drikkebeholder
gât. væk	ego, me, mihi pers. pron., 1. pers. mlg. for mig (Se Personlige pronominer (se side 87))	liquesco -, liquescere, vb. 3, bliver flydende, smelter væk	quam par. konj., end
agua 1 (vand)	enim adv., nemlig	matus adj. 1/2, slangtix, rosted	recta adv., lige, direkte
baliscus 2m, bademester	eo ii, ire, vb. irr., gât.	melius komparativ af bonus, bedre	sed par. konj., men
balneus 2m, bad, badestanstalt	excipio excipi, excipere, vb. 3, tager	mulsum 2n, honningvin	Seleucus 2m, Seleucia (navnet på en af de øvrige gæster)
calidus adj. 1/2, varm	fabula 1f, fortælling	mundus adj. 1/2, fin, pæn	staminatus 1f, ægte/ ublandet vin (kommer blandet normalt vin med vand)
calfacio calfaci, calfacere, vb. 3, gør varm, luner	fo vb. irr., opstår, bliver	nihil iniet	tamen adv., dog
cerebrum 2n, hjernen	frigus (frigor-) 3m, kulde	nostr (nostr-) poss. pron., vores (Se Possessive pronominer (se side 88))	trichinium 2n, trichinium, spiseal
cor (cord-) 3n, hjerte	fullo (fallon-) 3m, valter (en som forarbejder uld til tekstilproduktion ved bl.a. at banke ulden med køller og hærder)	nox (noct-) 3f, nat	tu, te, tibi pers. pron., du, dig
cotidie adv., dagligt, hver dag	habeo habui, habere, vb. 2, har	obduco obduxi, obducere, vb. 3, drikker ud, tømmer	verso versavi, versare, vb. 1, vender
cubiculum 2n, værelse, soverestelse	in prep., + abl., fra	obduco obduxi, obducere, vb. 3, drikker ud, tømmer	vestarius 2m, tøj, påklædning
cum hyp. konj., når	in prep., + akk., ind i, til	obduco obduxi, obducere, vb. 3, drikker ud, tømmer	vinum 2n, vin (Dama kommer til at byde det som om det var vin)
de prep., + abl., fra	inquit siger han	obduco obduxi, obducere, vb. 3, drikker ud, tømmer	vix adv., knap, kun lige
dens (dent-) 3f, tand	itaque adv., derfor, altså	obduco obduxi, obducere, vb. 3, drikker ud, tømmer	
dico dixi, dicere, vb. 3, siger	laecasin interj., "rend mig i roven", "fick af"	obduco obduxi, obducere, vb. 3, drikker ud, tømmer	
dies (di-) 3f, dag		obduco obduxi, obducere, vb. 3, drikker ud, tømmer	
duco duxi, ducere, vb. 3, fører, (her) indtager, drikker		obduco obduxi, obducere, vb. 3, drikker ud, tømmer	

EFTER LÆSNING: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 1)

Overvej disse spørgsmål sammen med en sidemakker. Der samles op på spørgsmålene efterfølgende.

1. Hvilke epikureiske træk rummer teksten?
2. Hvilke ord på latin er mest relevante i forhold til at beskrive tekstens epikureiske træk? Begrund jeres valg!
3. Hvordan synes I, de epikureiske træk i denne tekst passer med det, I har lært om epikureismen indtil nu?

FØR LÆSNING: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 2)

Find så mange ord som muligt i den latinske tekst, som du kan genkende – fx fra latintimerne eller fra andre sprog – og skriv dem op på en liste.

Overset de ord, du kan genkende, til dansk ved hjælp af gloserne. Skriv betydningen ud for hvert enkelt ord.

INSTRUKTION: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 2)

Sammen med en sidemakker skal du se, hvor meget af teksten du kan forstå uden nødvendiggjort at lave en syntaktisk analyse og oversættelse først. Brug din ordliste fra opgaven før læsning samt gloserne, og se, om du kan besvare disse spørgsmål til indholder i tekststykke 2 af *Satyricon* 41-42.

- Linje 1: Hvor har Seleucus været tidligere samme dag?
- Linje 2: Hvordan bliver Chrysanthus beskrevet af Seleucus?
- Linje 3: Hvad forestiller Seleucus sig?
- Linje 4: Hvad siger Seleucus, at vi er?
- Linje 5: Hvad siger Seleucus, at vi ikke er mere end?
- Linje 6: Hvad siger Seleucus, at vi ikke er mere end?
- Linje 7-8: Hvad skulle Chrysanthus holde sig fra, da han døde?

PETRON: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 2)

- 1 Nec sane lavare potui. Fui enim hodie in funus.
- 2 Homo bellus, tam bonus Chrysanthus animam ebulliit.
- 3 Modo, modo me appellavit. Videor mihi cum illo loqui.
- 4 Heu, eheu! Utres inflati ambulamus.
- 5 Minoris quam muscae sumus, muscae tamen aliquam virtutem habent.
- 6 Nos non pluris sumus quam bullae.
- 7 Et quid si non abstinax fuisset!
- 8 Quinque dies aquam in os suum non coniecit, non micam panis.

Petronius Arbiter. Petronius. Michael Heseltine. London. William Heinemann. 1913. (Petreus Digital Library)

GLOSER: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 2)

abstinax (abstine-) adj. 3, abholdende, fastende	dies (di-) 5f. dag	in prep. + akk., i til	quam par. konj., end
aliquis indef. pron., en eller anden (f. sg. akk.)	ebullio ebulli, ebullire, vb. 4, bobler op, pusler ud	inflatus adj. 1/2, opblæst, oppustet	quinque numerale, fem
ambulo ambulavi, ambulare vb. 1, går omkring	ego, me, mihi pers. pron., 1. jeg, mig, for mig (se side 87))	lavo vb. 1, vasker	quis, quæ, quid inter. pron., hvem, hvad (se side 91))
anima 1f. gæl., ånd	cheu interj., åh nej!	loquor vb. dep., taler (her inf. = at tale)	interrogative pronominer (se side 91))
appello apellavi, appellare, vb. 1, kalder på	cinia adv., nemlig	mica 1f. krumme, smule	sane adv., sandelig
aqua 1f. vand	funus (funer-) 3m, begravelse	minor (minor-) adj. 3, mindre	si hyp. konj., hvis
bellus adj. 1/2, smuk	habeo habui, habere, vb. 2, har	modo adv., kun, blot	sunt fin. csc. vb. irr. et. er været (+ genitiv); 'fuisset' = 'havde været'
bonus adj. 1/2, god	homo (homini-) 3m, menneske	musca 1f. flue	sunt pos. pron., hans, hendes, sin (se Possessive pronominer (se side 88))
bullæ 1f. bobbel	hodie adv., i dag	nec par. konj., og ikke	tam adv., så (forstærker et adj.; tam bonus = så god)
Chrysanthus 2m, Chrysanthus (guldsvan, navn på den afdøde)	homo (homini-) 3m, menneske	os (or-) 3m, mund	tamen adv., dog
conicio conieci, conicere, vb. 3, kaster	ille, illa, illud dem. pron., han, hun, den (se Demonstrative pronominer (se side 91))	panis (pan-) 3m, brød	uter (utr-) 3m, vinskål
cum prep. + abl., med		plus (plur-) adj. 3, mere	
		possun potui, posse, vb. irr., kan	

EFTER LÆSNING: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 2)

Lav en syntaktisk analyse af l. 1-6.

FØR LÆSNING: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 3)

I den tekst, du nu skal læse, fortælles der om den afdøde Chrysanthus' begravelse. Søg derfor på nettet efter oplysninger om romersk begravelsesskik. Notér det, du finder ud af om:

- ritualer i forbindelse med begravelse.
- hvilke fællestæk der var for rige romeres gravmæler.
- begravelsens funktion.
- gravmælets funktion.

INSTRUKTION: KURSORSK LÆSNING AF SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 3)

Læs den danske oversættelse, og find de fremhævede danske ord i den latinske tekst. Brug latinskordbog.dk til hjælp.

PETRON: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 3)

- 1 Tamen abiit ad plures. Medici illum perdidērunt, immo magis malus fatus;
- 2 medicus enim nihil aliud est quam animi consolatio.
- 3 Tamen bene elatus est, vitali lecto, stragulis bonis.
- 4 Placatus est optime — manu misti aliquot — etiam si maligne illum ploravit uxor.
- 5 Quid si non illam optime accepisset?
- 6 Sed mulier quae mulier mulierinum genus.
- 7 Neminem nihili boni facere oportet; aequae est enim ac si in puteum conicias.
- 8 Sed antiquus amor cancer est."

Petronius Arbiter. Petronius. Michael Heseltine. London. William Heinemann. 1913. (Persens Digital Library)

PETRON: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 3) (OVERSAT)

- 1 Alligevel gik han bort. Lægerne slog ham ihjel – nej, det var nok hans onde skæbne.
- 2 En læge er nemlig kun en trøst for sjælen.
- 3 Men han kom flot herfra – med ligbære og smukke ligklæder.
- 4 Klagesangen var virkelig i top – han havde nemlig frigivet en masse slaver – selvom hans kone var nærig med tæerne.
- 5 Hvordan havde hun mon sørget, hvis han ikke altid havde været den bedste mand for hende?
- 6 Men kvinder er kvinder: Gribbe hele bundtet!
- 7 Ingen bør ikke gøre noget godt for dem. Det ville være det samme som at hælde sin godhed i et bundløst hul.
- 8 Men gammel kærlighed rustet ikke."

Petronius Arbiter. Petronius. Michael Heseltine. London. William Heinemann. 1913. (Persens Digital Library). Oversat af Lasse Ager Pedersen.

EFTER LÆSNING: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 3)

Som nævnt i introduktionen til *Satyricon* er værket en blanding af sjov og alvor. Da foregående kapitel handlede om humor i det gamle Rom, skal du nu sammen med en sidemakker finde humoristiske elementer i *Satyricon*, 41-42 (tekststykke 3). Sammenlign med Ciceros humorkriterier fra kapitel 2 (se side 81).

Når I er færdige med 'filosofi'-temaet, ventér der et tema om kvinder i antikkens Rom. Hvilket billede giver Seleucus af kvinder i dette tekststykke?

3. Filosofi

Petronius Arbiter. Petronius. Michael Heseltine. London. William Heinemann. 1913 (Perseus Digital Library)

PETRON: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 2)

- 1 Nec sane lavare potui. Fui enim hodie in funus.
- 2 Homo bellus, tam bonus Chrysanthus animam ebullit.
- 3 Modo, modo me appellavit. Videor mihi cum illo loqui.
- 4 Heu, eheu! Utres inflati ambulamus.
- 5 Minoris quam muscae summus, muscae tamen aliquam virtutem habent.
- 6 Nos non pluris summus quam bullae.
- 7 Et quid si non abstinax fuisset!
- 8 Quinque dies aquam in os suum non coniecit, non micam panis.

PETRON: SATYRICON, 41-42 (TEKSTSTYKKE 3)

- 1 Tamen abiit ad plures. Medici illum perdidērunt, immo magis malus fatus;
- 2 medicus enim nihil aliud est quam animi consolatio.
- 3 Tamen bene elatus est, vitali lecto, stragulis bonis.
- 4 Planctus est optime — manu misit aliquot — etiam si maligne illum ploravit uxor.
- 5 Quid si non illam optime accepisset?
- 6 Sed mulier quae mulier milviniū genus.
- 7 Neminem nihil boni facere oportet; aequae est enim ac si in puteum conicias.
- 8 Sed antiquus amor cancer est."

Petronius Arbiter. Petronius. Michael Heseltine. London. William Heinemann. 1913. (Perseus Digital Library)

FØR LÆSNING: SPØRGSMÅL OG FILOSOFI

Diskuter følgende spørgsmål med din sidemakker:

1. Hvad er skæbne? Tror I på skæbne?
2. Tror I på, at der findes en (eller anden slags) gud? Hvorfor/hvorfor ikke?
3. Hvad er retfærdighed? Hvem bestemmer, hvad der er retfærdigt?
4. Hvad er viden, og hvordan får man viden?
5. Hvad er filosofi?

INSTRUKTION: FILOSOFI

Læs teksten om filosofi i par. I skal skiftes til at læse højt.

FILOSOFI

Filosofi er den disciplin, som beskæftiger sig med vilkår for menneskets tilværelse. I filosofi interesserer man sig eksempelvis for, hvad det vil sige at være menneske, for eksistensen, for erkendelse og for moralske spørgsmål. I løbet af den græske oldtid blev naturvidenskaben og filosofien splittet fra hinanden som fag af filosoferne Sokrates (469-399 f.Kr.) og hans elev Platon (427-347 f.Kr.), og grundlaget for moderne vestlig filosofi blev lagt. Sokrates og Platon introducerede den tanke, at der for mennesket eksisterer sande og absolutte versioner af moral, viden og retfærdighed, og at mennesket er forpligtet til at finde frem til og leve efter disse principper – altså at der er en god og en dårlig måde at leve på.

Efter Alexander den Stores død i 323 f.Kr. var store dele af Middelhavsområdet blevet græsktalende, og nye filosofiske anskuelser voksede frem. To af de dominerende retninger var epikureismen og stoicismen. Epikureismen byggede på den idé, at mennesket ikke var forpligtet af nogen guder eller af nogen skæbne, og at mennesket derfor kunne fokusere på at skabe det gode liv for sig selv, mens stoicismen var baseret på, at mennesket skulle opføre sig moralsk, afbalanceret og fællesskabsorienteret for at opnå et lykkeligt liv. Disse to retninger, epikureismen og stoicismen, blev sidenhen romernes to mest almindelige måder at se menneskets livsvilkår på. De fleste romerske tekster, der beskæftiger sig med livets store filosofiske spørgsmål, udtrykker derfor enten epikureiske eller stoiske tanker.

EFTER LÆSNING: FILOSOFI

1. Kig igen på, hvad I skrev ned i forlæsningsspørgsmålet "5. Hvad er filosofi?" (se side 146). Uddyb nu jeres svar.
2. Nedskriv sammen med en makker tre spørgsmål om, hvad det gode liv er, som I skal stille til et andet makkerpar.
3. Svar herefter i firemandsgrupper på følgende spørgsmål:
 - Hvordan definerer I et godt liv?
 - Hvad er det gode liv for jer selv og for andre grupper af mennesker?
 - Hvad er det gode liv generelt?

3.1 EPIKUREISME

FØR LÆSNING: EPIKUREISME

Hurtigskrivning: Skriv i fem minutter nabrudt om, hvad der kendetegner "det gode liv" for dig.

1. Læs jeres tekster højt i firemandsgrupper.
2. Notér jer ting, I havde til fælles med én eller flere andre i gruppen.

INSTRUKTION: EPIKUREISME

Læs teksten, og skriv sammen med din sidemakker en kort forklaring på de tre epikureiske nøgleord *voluptas*, *amicitia* og *otium*.

EPIKUREISME

Epikureismen er opkaldt efter den græske filosof Epikur (341-270 f.Kr.), som grundlagde denne filosofiske retning. Mange romerske tekster indeholder et epikureisk livssyn, men det mest kendte eksempel er nok Horats' Ode nr. 1.11, hvor udtrykket *Carpere diem* stammer fra. *Carpere diem* betyder pluk dagen, hvilket vil sige *lev i nuet*, og dette koncept var et kernemotiv for epikureerne. Epikureerne troede nemlig på et univers styret af tilfældigheder, og derfor er mennesket nødt til at tage sig selv i agt og ikke lade sig styre af andre mennesker.

Deres filosofi var inspireret af den græske filosof Demokrits (ca. 460-370 f.Kr.) atomlære, som beskriver, at verdensrummet bestod af tilfældige atomer, hvis bevægelser tilfældigt skaber materielle stoffer, ting, væsner og mennesker uden nogen overordnet guddommelig plan eller hensigt. Epikureerne var ikke deciderede ateister, men de mente, at guderne enten var så fjerne fra menneskers liv, at de ikke interesserede sig for, hvad mennesker gjorde, eller at guderne var helt enige i, at det, som menneskene fandt rigtigt, var det samme, som guderne fandt rigtigt.

Antik buste af Epikur i en moderne fortolkning.

Epikureerne mente altså, at mennesket har en fri vilje og ikke er styret af en fastlagt skæbne fra guderne. De mente også, at livet er det vigtigste, og at døden er som en lang, sort nat, en form for "ikke-tilstand". Derfor mente de, at livet går ud på at undgå smerte og at søge mod den størst mulige *voluptas* (nydelse). Fraværet af smerte kaldes *ataraxia* – et ord, som romerne låner fra grækerne. Smerten kan man for eksempel undgå ved ikke at deltage i det offentlige liv, fordi man her ikke kan undgå strid og konflikter. Derimod søger epikureerne mod et liv i *otium* (beholdelig fritid): kærlighed, lediggang, filosofi og fredelig *amicitia* (venskab). Den ultimative nydelse er ikke et liv i grådlig overdriven nydelse, men den består nærmere i et fravær af smerte. Man bør derfor heller ikke stræbe efter enhver nydelse for enhver pris, da nogle nydelser kan medføre ubehag, smerte eller bekymringer. Omvendt skal man heller ikke undgå al smerte, da det at udholde en smerte på længere sigt kan medføre en større nydelse – ligesom en gymnastikler udholder alveringer for at få en studentereksamen!

Epikureerne anser *filosofien* og søgen mod visdom som en vigtig del af livet, men de mener, at erkendelse skal baseres på det, vi kan sanse, mærke og se. Dermed kalder man deres filosofi for materialistisk. Det skal ikke forstås, som begrebet bliver i dag, men kaldes sådan, fordi deres erkendelse baseres på virkelige, konkrete ting, *materialia*. Dem ved man, hvad er! Epikureerne er nemlig slet ikke materialistiske i ordets moderne forstand. De frasier sig derimod et liv i luksus, da de mener, at en stræben mod luksus er med til at skabe problemer, misundelse, grådighed og hårdt arbejde, som fjerner noget af livets nydelse.

I eftertiden, især i middelalderen, har epikureismen fået ry for at inspirere til et liv i hor og fraseri. Denne forståelse kommer i særdeleshed fra kristendommen. I dag kan vi måske især inspireres af epikureismen til at huske, at livet er kort og skal leves i nærvær, socialt samvær og velvære. Epikureismen står på de fleste punkter i stærk kontrast til stoicismens (se side 184) livssyn og idealer, mens begge filosofiske retninger har læresætninger, der beskriver, at tiden flyver (*tempus fugit*), og at man derfor skal få noget ud af alle livets øjeblikke.

EFTER LÆSNING: EPIKUREISME

Lav i par et mindmap over tekstens indhold fx online i Mindmeister eller på papir.

INSTRUKTION: BREV TIL MENOIKEUS

Epikur (341-270 f.Kr.), grundlæggeren af den epikureiske filosofi, opsummerer i nedenstående brev til vennen Menoikeus sine tanker om vejen til et godt, behageligt og roligt liv. Læs først hele teksten for dig selv. Tag noter, når du støder på citater, der viser, at teksten er epikureisk.

BREV TIL MENOIKEUS (OVERSAT)

A

Kære Menoikeus

Hverken den unge eller den gamle skal vente med at søge visdom (på græsk: *φιλοσοφία* – filosophen), og heller ikke ham, som ikke orker at lære mere. Ingen er for ung eller for gammel til at få en sundere sjæl. Han, som siger, at tiden til at søge visdom enten ikke er kommet eller allerede er forbi, minder om ham, som siger, at tiden til at være lykkelig ikke er kommet endnu eller allerede er forbi. Både den unge og den gamle bør derfor søge visdom. [...] Du skal tænke over, hvad der bringer lykke, for hvis lykken er tilstede, så vil du have alt, hvad du ønsker, men hvis den ikke er til stede, så kan du gøre alt, hvad du kan, for at få den [...]

Der findes faktisk guder. Vi indrømmer, at de findes. Men guderne er ikke sådan, som de fleste tror. De fleste kan ikke engang holde styr på, hvad de selv tror. Det er ikke blasfemi at benægte flertallets idé om guderne, men det er blasfemi at tilskrive guderne det, som flertallet af mennesker tilfældigvis tror på. Det, som de fleste tror om guderne, er bare falske forestillinger og ikke fast viden. For eksempel, når folk siger, at de største skader og den største hjælp kommer fra guderne.

[...]

B

Du skal øve dig på at mene, at døden ikke betyder noget for os. Det gode og det onde kan kun sanses, og døden er fjernelsen af al sansning. Derfor gør den rette forståelse af, at døden intet er for os, livets dødelighed til noget, vi endda kan nyde. Ikke fordi den forståelse giver uendelig tid, men fordi den fjerner ønsket om udødelighed. Eller sagt på en anden måde: Den, som ikke er bange for døden, behøver ikke frygte noget, mens han lever.

Kun et fjols siger altså, at han frygter døden, fordi det bringer ham smerte at tænke på døden, ikke fordi døden faktisk gør ham ondt. En ting, der kun gør ondt, når vi uden grund tænker på den, men som ikke gør ondt i sig selv, skal man slet ikke tænke på. Det frygteligste af alle livets onder, døden, betyder altså intet for os. For så længe, vi eksisterer, eksisterer døden ikke, og når døden så kommer, så eksisterer vi ikke længere. Den betyder intet for dem, som lever (for den findes ikke for dem), og den betyder intet for dem, som er døde (for de findes ikke mere).

[...]

C

Målet for alt, hvad vi gør, er at blive fri for smerte og for frygt. Når vi har nået dette eneste mål, så falder sjælens storme til ro. Et levende væsen, der lever i en tilstand uden smerte og frygt, behøver ikke at søge efter andre måder at fylde kroppen med en fornemmelse af lykke, men er allerede fyldt op af godhed i krop og sjæl. Vi har kun behov for nydelse, når vi er i smerte, men når intet gør ondt, behøver vi ikke søge nydelsen. Og af denne grund siger vi, at nydelsen er det lykkelige livs mening og mål. Vi har nemlig opdaget, at nydelsen er det vigtigste gode, og vi bruger den som en hel lig målestok for, hvad vi vælger til og fra. Nydelsen kan vi opnå, hvis vi bruger den til at måle, hvordan alle de ting, vi vælger, får os til at føle.

For di nydelsen er det første medfødt gode, vælger vi ikke enhver nydelse, men vi fravælger mange nydelser, hvis de resulterer i større besvær for os. Vi anser mange smerter for bedre end nydelserne, hvis de i det lange løb giver os større nydelse som et resultat af at have uholdt de smerter. Nydelsen er altså i sin natur altid passende for os, men det er ikke altid, vi bør vælge den. På samme måde er smerten altid et onde, men det er ikke altid, vi skal undgå den. Man bør tage alle disse beslutninger ved at holde både fordele og ulemper op mod hinanden. For nogle gange oplever vi det gode som et onde og andre gange det onde som det gode.

Epikur: Brev til Menoikeus. Oversat af Sara Ahrendt-Svenning

ETTER LÆSNING: EPIKURS BREV TIL MENOIKEUS

1. I tremandsgrupper skal I nu vælge, hvem der er A, B og C. Læs jeres tekststykke (A, B, C) igen, og besvar så mange af de 5 spørgsmål, som I kan, ud fra eksempler i jeres tekststykke. Fremlæg herefter for hinanden i gruppen.
 - Hvordan ser Epikur på guderne?
 - Hvordan ser Epikur på filosofi/visdom?
 - Hvordan ser Epikur på døden?
 - Hvilke ting kan medføre *voluptas*, nydelse?
 - Hvordan beskriver Epikur 'det gode liv'?
2. Diskuter i tremandsgrupper, om punkterne fra spørgsmålene ovenfor spiller en rolle for jer:
 - Hvordan ser I på det guddommelige/det overnatulige?
 - Hvordan forholder I jer til at søge viden/visdom og til at forbedre sjælen?
 - Hvilket forhold har I til døden?
 - Hvilke smerter må I gå igennem for at opnå nydelse?
 - Hvilke af Epikurs tanker mener I – efter at have diskuteret brevet i en moderne kontekst – kunne være mest relevante eller brugbare for jer i dag?

Så længe vi eksisterer,
eksisterer døden ikke, og
når døden kommer,
eksisterer vi ikke længere

– Epikur

EFTER LÆSNING: BILLEDPØGAVE – SYNET PÅ DØDEN

Mosaik fra Pompeji (1. årh. e.Kr.).

1. Lav en googlesøgning på frasen *memento mori*, og undersøg:
 - Hvad betyder frasen?
 - Hvordan udtrykkes frasens indhold typisk i kunsten?
2. Beskriv billedet. Hvordan er billedet her et udtryk for *memento mori*?
3. Hvad symboliserer hjulet under kraniet? Er der andre symbolik i billedet?
4. Sammenlign din fortolkning af billedets symbolik med Epikurs brev.

3.1A GRAMMATIK: ADJEKTIVER

Adjektiver er en ordklasse, du måske kender som tillægsord. Disse ord bruges til at beskrive, uddybe og definere substantiver eller pronominer. Adjektiver står på latin oftest efter substantivet, men i de fleste digte kan man ikke regne med denne tommelfingerregel.

På latin gælder den regel, at adjektivet skal stå i samme KØN, TAL og KASUS som det substantiv eller pronomen, det lægger sig til. Derfor skal du se på adjektivets endelse for at se, hvilket substantiv det beskriver, når du oversætter fra latin til dansk.

De latinske adjektiver inddelles i to grupper:

1. Nogle, der bøjes efter 1. bøjning og 2. bøjning fx adjektivet "lykkelig": *beata* (fem.), *beatus* (mask.), *beatum* (neutr.) eller "stor": *magna/magnus/magnum*.
2. Nogle, der bøjes efter 3. bøjning som fx kort: *brevi* (fem./mask.) - breve (neutr.).

"Et lykkeligt liv" hedder altså *vita beata* og "et kort liv" hedder *vita brevis*.

ADJEKTIVER, DER BØJES EFTER 1. OG 2. BØJNING

Den første slags adjektiver bøjes ligesom substantiver efter 1. og 2. bøjning.

1. bøjning: et adjektiv bøjes efter 1. bøjning, hvis det lægger sig til et substantiv i femininum, fx

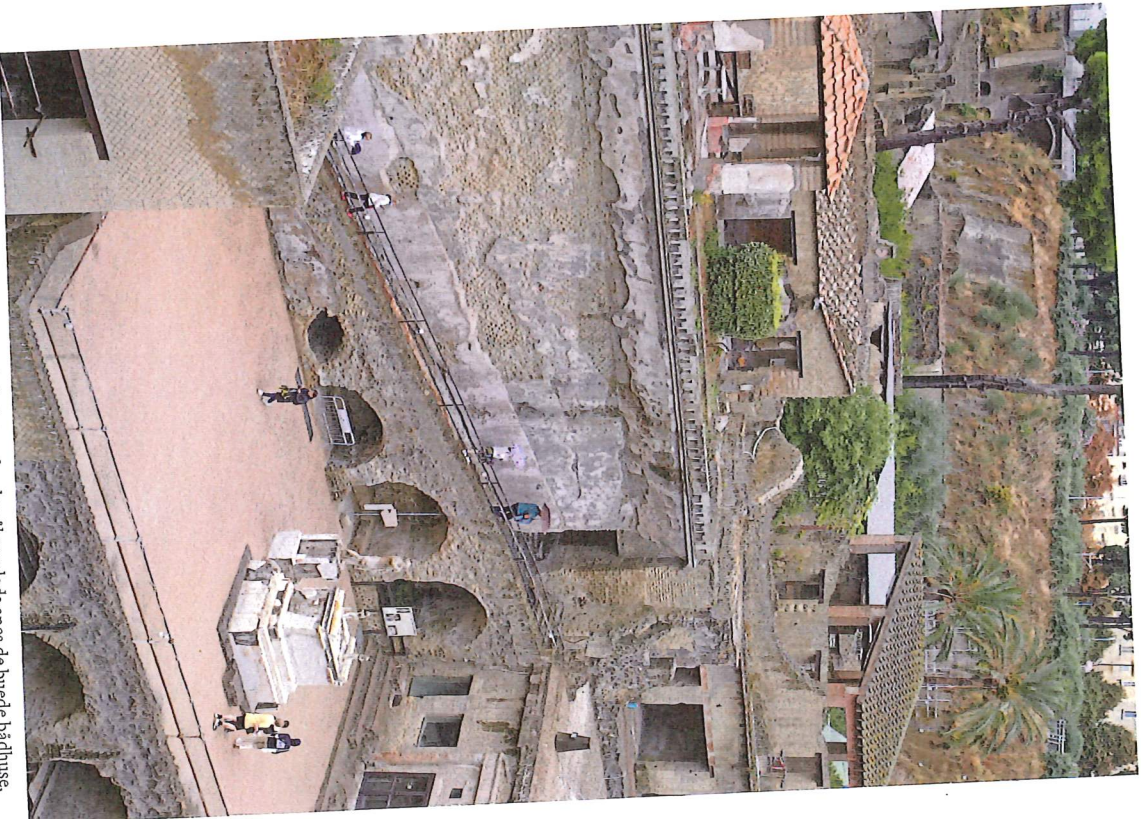
mulier beata → en lykkelig kvinde (mulier 3f)

mensa magna → et stort bord (mensa 1f)

2. bøjning: et adjektiv bøjes efter 2. bøjning, hvis det lægger sig til et substantiv i maskulinum eller neutrum, fx

annus bonus → et godt år (annus 2m)

forum magnum → et stort torv (forum 2n)

Havnefronten i Herculaneum. Nederst i billedet under den åbne plads anes de buede bådhus, hvor man har fundet adskillige skeletter (se side 14).

HUMOR

FØR LÆSNING: ROMERSKE VITIGHEDER

1. Læs de tre følgende romerske vittigheder:

” En mand vil klage over købet af en slave: ”Denne slave er død! Sælgeren: ”Det gjorde han aldrig, mens jeg ejede ham!”

Philogelos' vittighedssamling. Oversat af Søren Ahrendt Sørensen.

” Da en ung mand fra landet kom til Rom, lagde alle mærke til ham, fordi han lignede Kejser Augustus så meget. Hans ledsager spurgte ham med mange undertoner i stemmen: ”Hm... Sig mig, rejste din mor ofte til Rom som ung?” Den unge mand svarede med glimt i øjet: ”Nej, men det gjorde min far!”

Macrobius, Saturnalia 2.3. Oversat af Søren Ahrendt Sørensen.

” En mand med dårlig ånde spurgte sin kone: ”Hvorfor hader du mig sådan?” Konen svarede: ”Fordi du elsker mig!”

Philogelos' vittighedssamling. Oversat af Søren Ahrendt Sørensen.

2. Diskuter med din sidemakker, om de tre romerske vittigheder (A, B, C) er sjove for os i dag?

FØR LÆSNING: ROMERSK HUMOR

1. Inden du skal i gang med at læse om romernes humor, skal du tænke lidt på, hvad du selv synes er sjovt. Det skal du gøre ved at færdiggøre følgende sætninger og dele dem med sin sidemakker.
 - Film/TV-serier er sjove, hvis...
 - Jeg kommer især til at grine, når...
 - Den sjoveste film/TV-serie, jeg kan komme i tanke om er...
 - Humor er...
2. Mosaikken forestiller en scene fra en komedie, hvor to kvinder besøger en spåkone. Beskriv billedet. Hvad kan I se, og hvad lægger I særligt mærke til? Hvordan kan en scene med en spådom være sjov? (Mosaikken er fundet i Pompeji, som blev begravet af Vesuvus udbrud i 79 e.Kr.)?

INSTRUKTION: ROMERSK HUMOR

Mens du læser, skal du finde tre steder i teksten, der beskriver, hvad der kendetegner romersk humor.

ROMERSK HUMOR

I dag har vi har bevaret mange romerske tekster, som havde til formål at få læserne eller publikum til at grine. Det drejer sig selvfølgelig om teatergenren komedie, men også om indskrifter, om taler og om digte, særligt den korte, skarpe epigram-genre.

Romernes komiske situationer kan nogle gange minde om vores, andre gange være ret forskellige fra vores humor i dag. Der er jokes, som går på både de fysiske og på de indre egenskaber, og nogle af dem kan man sagtens genkende som sjove i vores tid. Seksuelle referencer fylder eksempelvis meget i romerske vittigheder. Men der er også mange af de humoristiske tekster fra oldtiden, som ikke altid er sjove i dag. Det kan eksempelvis være, at romerne lavede sjov med noget meget indforstået eller lavede jokes, som man i dag ville finde krænkende eller for grove.

Humor kan fortælle meget om et samfunds kultur og opfattelse af mennesker, men desværre er det ikke altid, at humor lader sig oversætte så let. Derfor er vi nødt til at forstå romernes idé om det sjove for rigtigt at forstå deres måde at udtrykke sig humoristisk på.

Når Cicero, som du hørte om i 1.3, skriver om, hvordan man bliver en god taler, forklarer han fordelene ved at bruge humor som retorisk virkemiddel. Humor gør taleren tiltalende, humor viser ofte talerens viden, og humor kan fælde ens modstander. Det sjove kan både bestå i en tanke, man vækker hos tilhøreren, eller i det sproglige – men helst i begge disse ting på samme tid. Cicero beskriver det sjove som det, der opstår gennem brugen af:

1. tretydighed
2. det uventede
3. det underspillede
4. ordspil
5. ironi
6. latterliggørelse
7. fysisk komik (som når en person for eksempel falder)

De fleste jokes, både de romerske og de moderne, kan placeres inden for mindst en af disse kategorier. Derfor er det en god idé at beskrive, hvilke af Ciceros syv kriterier der er på spil i en romersk humoristisk tekst. På denne måde kan vi lidt bedre forstå, hvorfor teksten har været opfattet som sjov for en romersk læser.

